Heel anders wordt dit reeds, als ge weet of merkt dat er personen bij zijn, die niet gelooven of althans niet gelooven zooals gij. Reeds dan wordt de heilige, gewijde stemming ten deele gebroken en ontwijd. En gebeurt het u ten slotte, dat ge in een kring komt, waar niet meer gebeden wordt, en alle geloof is verzaakt, en waar gij toch van het gebed niet wilt aflaten, dan is het u soms of er een ban om uw hart wordt geslagen, of de stem u in de keel stokt, en al is er nog maar één bij, die bidt evenals gij, dan geeft reeds die ééne u ontspanning en verademing.

Het is het *gemeen* geloof, dat dan het gemeenschappelijk gebed draagt, en als ge *alleen* gelooven moet onder de velen die *niet* gelooven, kan het u soms te moede worden, of ge van de vleugelen van uw geloof alle stofgoud verloort.

Geloof *kan* daarom een geheel privaat, eigen bezit zijn, maar dit is het nooit anders geweest dan bij zeer enkele uitverkoren geloofshelden, die als nog een wolke van getuigen de bewondering van heel Gods kerk wekken.

En dan komt er wel een oogenblik in ieders persoonlijk leven, waarin hij voor zich-zelf moet uitmaken, of hij zijn geheele existentie, voor nu en eeuwig, op de ééne worp van het geloof stelt; maar dat is het afdalen en inzinken in de diepten van het leven, gelijk het ook bij ons sterven voorkomt, waar wij alles verlaten en alles ons verlaat, om ons tenslotte geheel eenig en alleen met onzen God te laten sterven en nog stervend Hem te omklemmen met een onverwinlijk geloof.

Maar in die diepten leeft ge slechts in enkele beslissende oogenblikken van hoogen ernst. Uw gewone leven is dat niet. Uw gewone, dagelijksche leven wordt doorleefd in de wereld van de kinderen der menschen, en naar dan uw levenskring is, wordt ook de vorm dien uw geloof aanneemt, en die vorm kan niet anders dan *communaal* zijn. D. w. z. een geloof dat ge met anderen deelt, dat u met anderen gemeenschappelijk is, dat ge saam bezit en waarvan ge saam geniet.

Leeft ge toch en arbeidt ge den lieven langen dag onder menschen, die uw geloof *niet* met u *gemeen* hebben, dan gebeurt er van tweeërlei één. Dan komt ge óf in botsing, kunt ge het er niet langer uithouden en gaat er uit, óf wel aan alle geloof wordt het zwijgen opgelegd, er valt geen geloofstoon meer te beluisteren, en de anderen die *niet* gelooven, stellen u de wet.

Nu kan u dat opgelegd zijn.' De Heere kan u een levenspositie geven, waarin ge uw geloof stil als in uzelf verkroppen moet. En komt u dat van uw God toe, dan kan Hij u een hoog vertrek zijn, uw geloof een harde school laten doorloopen, en u worstelend toch het hoofd doen boven houden; maar zulke dagen en toestanden doorleeft ge dan toch onder gedurig gemis, en komt ge dan weer even in een kring van broederen, waar aller geloof uw geloof toespreekt, dan voelt ge toch opeens weer, wat gloed, wat bezieling, wat warmte, wat geestelijke vreugde er uitgaat van het *gemeen* geloof.

De Apostel schreef aan Titus van dat *gemeen* geloof, dat hem met Titus *gemeen* was, omdat Titus het door hem had ontvangen. Dat is het *gemeen* geloof door geloofsgeneratie. Maar veel breeder is natuurlijk de kring van het *gemeen* geloof onder de *broederen*. Dan hangt het niet aan de vraag, door wien iemand tot het geloof gebracht is, maar alleen aan die andere vraag, of men saam het *gemeen* geloof bezit.

En dan zijn er in dit *gemeen* geloof drie kringen. Het *gemeen* geloof met uw Christelijke vrienden. Het *gemeen* geloof met de leden van uw kerk. En het *gemeen* geloof met een ieder die, evenals gij, voor Christus, zij 't dan in een andere kerk, tegenover de wereld kiest.

In den engsten van die drie kringen is het *gemeen* geloof het innigst. Het spreekt dan uit gelijke zielservaringen. Het went zich aan gelijksoortige wijze van uitdrukking. Ge zingt liederen, die ge saam ingestudeerd hebt. Het is het *gemeen* geloof op zijn intiemst, zoo dat ge in alles elkander verstaat, in alles eender denkt, en saam aan uw geloof eenzelfde uiting geeft.

Breeder, maar reeds minder intiem, is het *gemeen* geloof met uw kerk. Op een klein dorp gaat dat nog. Maar in een groote stad kent ge dan elkander veelal zelfs van aangezicht niet. Er is geen omgang. Er is geen in het geloof saâmleven. En alles trekt zich saam in 't saâm *belijden* van eenzelfde uitgewerkte waarheid.

Maar zelfs daarbij moogt gij 't niet laten. Is uw kerk klein, is ze slechts in één land met andere kerken aaneengesloten, dan geeft 't u op verre na niet den machtigen indruk van het Koninkrijk van Christus, dat onder alle natiën en volken, tot aan het uiterste der aarde, zich in geloofsgemeenschap openbaart.

En daarom, wilt ge krachtig staan, en door het *gemeen* geloof, met het oog op heel de wereld, gedragen worden, dan is er nog een derde aansluiting noodig, een aansluiting der ziel aan allen die, onder welk volk of natie dan ook, voor Christus als onzen Koning roepen. Dat geloof is dan niet zoo intiem, de belijdenis van dat geloof is dan niet zoo uitgewerkt. Maar dit heeft het, dat het uw *persoonlijk* geloof draagt met al de kracht van een *gemeen* geloof, dat als een macht in de wereld zich openbaart, en het leven der wereld beheerscht.

Leestafel.

L. E. *Onder de Republiek*. Amsterdam, Van Holkema en Warendorf, 1907.

Dus de titel van het tweede werk van L. E. de schrijfster, wier eerste: *Silhouetten* reeds vroeger door mij in dit blad is besproken.

Ook nu liggen weer de verschijning van het boek en mijn bespreking in tijd langer uiteen dan behoorlijk is, iets waarvoor ik der schrijfster mijn verontschuldiging aanbied en wel door haar te verzekeren, dat dit lang vertoef in het tegendeel van gemis aan waardeering ook voor dezen haar arbeid zijn oorzaak heeft.

Er verschijnen boeken en boeken.

Boeken met wier bespreking men terstond gereed is omdat men terstond voelt, dat ze, met hun hoogstens minimaal kunstgehalte, op het gebied der literaire kunst niet 't huis hooren.

Doch er verschijnen ook boeken waarvan men terstond voelt, dat ze par droit de naissance tot het gebied van de letterkunst behooren; en met hun bespreking is men dan maar zoo dadelijk niet gereed. Bij hen toch komt het er op aan ze door toetsing te keuren; door vergelijking hun plaats aan te wijzen onder de door kunstgehalte verwante geestesproducten. En zoo'n boek moet men nauwkeurig lezen, zijn inhoud in je ziel laten zinken, er op laten inwerken om, wat zijn auteur je er in wil laten zien en wil laten voelen, mee te voelen en mee te zien.

Zoo is het mij gegaan, bij de boekbespreking in dit blad, met Ulfers' *Oostloorn*, met Sjeerp Anema's *In 's levens opgang*, dat boek van toch wel echte kunst, zij het ook met veel alliage, — met L. E's *Silhouetten* en ook nu weer met L. E's *Onder de Republiek*.

En laat mij nu aan deze verontschuldiging voor mijn lang met de bespreking wachten nog de vertroosting voor de geachte schrijfster toevoegen, dat thans op nieuw de aandacht wordt gevestigd op haar boek. Het „plezier van zich gedrukt te zien" moge er bij een schrijver al spoedig afgaan, zich gelezen te weten is hem een blijvend genot. En ik heb eertijds de aangename ervaring mogen opdoen, dat nà mijn recensie van *Silhouetten* L. E zich gelezen kon weten ook door lezers en lezeressen uit den kring van *de Heraut*, door wie zij vóór dien tijd nog niet gelezen werd.

Onder de Republiek is de titel waaronder L. E saamgevat heeft *drie* historische novellen wier inhoud zich afspeelt onder de Republiek der Vereenigde Nederlanden en wel bepaald in haar latere dagen, de eerste helft der 18e eeuw.

Ik weet, dat ik met deze meedeeling gevaar loop een kategorie van lezers dadelijk af te schrikken. De boekenlezers die het op *historische* romans en novellen, om meer dan een reden, niet begrepen hebben.

Ik haast mij dan ook bij deze mededeeling het oordeel uit te spreken, dat het met de *historie* in deze novellen lang niet slecht staat. Dank zij haar ernstige vóórstudie van de 18e eeuw en de gelukkige omstandigheid, dat zij vrij beschikt over en met zaakkennis gebruikt maakte van familie archieven en correspondenties waaraan zij haar gegevens, ook voor de *historie intime* van de adelijke en patricische geslachten wier leven en lijden zij beschrijft, heeft ontleend, — zal zelfs een historicus van professie Mej. L. E. niet op geschiedkundige onjuistheden betrappen.

Voor geschiedvervalsching behoeft de lezer van *Onder de Republiek* alzoo niet bevreesd te zijn en anderzijds is het historisch milieu waarin de helden en heldinnen dezer novellen optreden zoo los en toch zoo trouw geteekend, zoo prettig en toch zoo juist verteld, — meer dan eens dacht ik bij die bladzijden uit L. E.'s boek aan de wijze waarop in zijn *Historische Studiën* mijn onvergetelijke leermeester Theod. Jorissen placht te werken — dat ook 'n mensch voor wien geschiedenis anders geen uitspanningslectuur is, deze historische novellen voor zijn amusement zal lezen.

't Zijn er, zooals ik reeds zei, drie.

De eerste: *Van hem, die niet meetelden* speelt in Gelderland en verhaalt van het leed van een oud-adellijk geslacht onder de republiek, dat met de reformatie niet meegegaan, maar roomsch is gebleven, „dat leeft een leven van stilheid en vergetelheid, het leven van hen, die niet meetelden".

De volgende: *Een eenzame* speelt in Zeeland, in Zierikzee en vertelt heel intiem van het zieleleed van een anti-stadhouderlijken Regent onder de republiek, vóór en na het weer opkomen van het stadhouderlijk bewind in 1747 met Prins Willem IV.

Van Mr. Pieter Mogge, „den zwakken, moeden man, oud voor zijn tijd, den eenzame, met het gewonde hart".

De laatste: *De kinderen van Warmelo*, „een verhaal geschetst naar een uitgebreide correspondentie uit 1776—1777", speelt in den Overijselschen achterhoek, op het kasteel Warmelo bij Diepenheim. De kinderen van Warmelo, de kinderen van heer Arent Sloet en zijn vrouw, „die een Utrechtsche was — de laatste Borre van Amerongen, vrouwe van Kersbergen bij Zeist", waren Floris en Jan, Keetje en Betje. In deze novelle gaat het niet over het lijden dat de strijd op kerkelijk of op politiek gebied na zich sleept, maar over dat, wat het al maar na elkaar wegsterven van naaste betrekkingen in een verzwakte, hoewel niet gedegenereerde familie, voor de achterblijvenden, voor den laatst achtergeblevene met zich brengt. Als eerst, heel plotseling, de vader; dan, nog als kind, het jongste zusje; in de kracht zijner jaren de jongere broeder; straks de moeder en eindelijk, na gehuwd te zijn met Derk Bentinck, heer van Diepenheim, als jonge vrouw ook de oudere zuster is gestorven, dan „begraaft Floris Willem Baron Sloet van Warmelo met hàar het laatste van wat hem overgebleven was uit zijn verleden, uit zijn kinderjaren, zijn jeugd, en een gevoel van bittere verlatenheid kwam over hem toen hij aan haar groeve stond. Alleen was hij nu over gebleven".

Ik zou, als ik *Onder de Republiek* met één woord moest kenschetsen, het willen noemen: een boek van *compassie*; een boek van *mede gevoel*.

En juist in die compassie ligt voor mij dan ook voor een goed deel de kunstwaarde van dit werk van Mej. L. E.

Met haar trouwe historiciteit en haar door historische trouw altijd gebreidelde phantasie voert de begaafde schrijfster ze ten tooneele, en reeds dus beelden ze een werkelijkheid uit, die defuge aristocraten en patriciërs wonend in hooge huizen en rijdend in zware karossen, schrijvend elkander fransche briefjes. Zij is daarbij genoeg zielkundige om ze in hun affecten en hartstochten echt menschelijk te teekenen, die dames met hooggepoederd haar met vele kunstige krullen, in haar stijf zijden keurslijven en wijd zijden rokken; die heeren met hun driekantige steekhoeden en pruiken, in hun blauw lakensche rokken, met hun kanten jabots en hun wit zijden kousen.

Maar met historischen zin en een niet slechten psychologischen kijk op de menschen, schept men nog zonder meer, geen werk van literaire kunst. Om dàt te kunnen is noodig een temperament dat in staat stelt het mooie te *zien* ook waar het aan den niet artistiek aangelegden mensch ontsnapt; het mooie te *zien* ook waar persoonlijke sympathieën ontstaan uit opvoeding en levensmilieu, het zelfs voor het oog van den kunstenaar eerst nog min of meer omnevelen. Verder is om dat te kunnen noodig een vaardigheid in het bewerken van zijn stof zoo, dat men werkelijk te zien geeft, wat men zelf gezien heeft; gezien heeft als mooi, als ontroerend door zijn schoonheid; als *gevoeld*.

Welnu over dit alles beschikt Mej. L. E. in niet geringe mate. En het is daaraan, dat *Onder de Republiek* zijn machtige bekoring dankt; het is dit wat het stempelt tot 'n kunstwerk; het zijn eereplaats geeft onder de werken onzer vaderlandsche belletrie.

Wees, als de schrijfster zelf, een overtuigd Gereformeerde; een onverdacht anti revolutionair en daarom goed Orangist; verheug u, als zij, in jeugd en gezondheid — als ge *Onder de Republiek* leest zult ge, wanneer ge ten minste niet van alle kunstzin ontbloot zijt, ontroerd worden bij het zien van de schoonheid in de smart van de smart. In die Roomschen, die niet meetelden. Van dien Zierikzeeschen Regent, die niet zijn u antipathieke staatkundige overtuiging, voor zijn vaderstad en voor zijn gewest toch zoo trouw en zoo eerlijk het goede zocht en zoo jammerlijk miskend, door het volk onder het roepen van: „kom maar hier hond, je hebt zoolang in een koets gezeten!" op de stads gruiswagen, den 29sten April in 1747, in *zijn* stad binnenreed. Ontroerd worden door het zien van de schoonheid in de smart van die zwakke kinderen van Warmelo als telkens en telkens weer, „dan zachter, dan sterker, luidde de torenklok boven Diepenheim en in de leege kerk lag over de hooge bank van Warmelo het rouwkleed uitgespreid."

En niet alleen zult ge dan ontroerd worden bij het zien van de schoonheid in deze smarten, maar *Onder de Republiek*, dit boek van compassie, van medegevoel, zooals het alleen in een fijn besnaarde vrouweziel kan trillen, zal u doen lijden met deze smartemenschen. Zal u, ook waar gij nog beter dan Trijntje, de keukenmeid van heer Arn van Dieden, bekend zijt met de gruwelen der Spaansche inquisitie, medelijden doen krijgen ook met dien Gelderschen edelman, onder de republiek uitgesloten van hooge ambten, van hooge aanstellingen zelfs in het leger, alleen omdat hij roomsch is, en aan wiens kind uit het gemengde huwelijk, toen de nog zoo jonge moeder gestorven was, de oude keukenmeid, zij het ook met de beste bedoeling in de verhalen van de straks genoemde gruwelen tegengif toedient, zoodat Hansje dan „sidderend in zijn bedje lag en in iederen donkeren hoek een monnikspij meende te ontdekken met een kalen monnikskop er boven" —, telkens en telkens als zij merkte, dat haar Paapsche meester zijn kind weer verteld had „van de Kerk, waar Christus werd aangebeden in het Heilig Sacrament, hoe groot en schoon zij geweest was, totdat men al haar altaren en kruisen had weggeslagen en vernield, en hoe diep men hare kinderen hoonde".

In dit kunnen wekken van medegevoel met de menschen, die het uitbeeldt ligt voor mij bovenal de kunstwaarde van *Onder de Republiek* en in het tot medelijden met dier menschen lijden gestemd worden, het criterium voor het vermogen van kunst genieten bij zijn lezers.

Dat dit criterium niet bij alle lezers een gewenschte uitkomst zal geven ontveins ik mij allerminst.

Ik voorzie ook niet onvermakelijke misvattingen en daarmee verbonden ontstemming over de „strekking" van dit boek, dat toch geen andere „strekking" *heeft* dan te doen genieten.

Ten slotte nog een woord over den stijl.

Dat hoort er zoo bij.

Welnu als in *Silhouetten* is de stijl ook van dit werk van L. E. in overeenstemming met den inhoud. Sober en toch deftig, zoo niets van het „moderne", hetgeen, als vorm bij een reeds meer dan een eeuw oude stof, ook hoogst ongepast zou wezen.

Hier en daar vond ik een enkel vlekje.

Ik zou er, nog onder den indruk van het 18de eeuwsche milieu, Mej. L. E. eigenlijk liever een Fransch briefje over schrijven met *Chère Mademoiselle!* in den kop. Maar ik heb nu eenmaal ook mijn plichten als criticus. En daarom wijs ik hier bij wijze van voorbeeld naar p. 112: „Een oogenblik later stond hij met betraande oogen in de zon te knippen".

Mademoiselle houde het mij ten goede, maar als zij zich dezen passus even indenkt zal zij er met mij om lachen.

Doch dit stijlvlekje verhindert evenmin als dat op p. 113: „het dof gebrom van den doedelzak en het gejammer der fluiten klonken dikwijls *vruchteloos* door de straten" — *Onder de Republiek* als een mooi boek, een goed boek en ook als een echt christelijk boek hoogelijk te waardeeren en zijn schrijfster dankbaar te zijn.

Officieele Berichten.

Generale Synode der Gereformeerde kerken in Nederland.

Vijfde Zitting. (Vervolg).

Na de pauze wordt in zake punt M 16 van het agendum, rakende een bezwaarschrift van Br. J. te W., het volgende besloten:

a. De Synode spreekt als haar oordeel uit, dat in gevallen als het onderhavige tot bevordering van het getrouw kerkgaan en gebruiken der sacramenten wenschelijk is, de grensregeling te herzien, indien daartegen geen overwegende bezwaren bestaan, de beoordeeling daarvan geheel overlatende aan de betrokken kerkeraden en classes;

b. en bij den kerkeraad van W. er ernstig op aan te dringen om, zoolang genoemde zuster door lichamelijke zwakheid verhinderd is te W. ter kerk te gaan, haar en haar echtgenoot toe te laten in te wonen bij de kerk van S., voor wat aangaat de bediening des Woords en het gebruik der sacramenten.

In zake den datum, waarop een dienaar komt voor rekening van de kerk, die hem riep, neemt de Synode deze conclusie:

1. dat in het *wettelijk getuigenis zijns afscheids*, volgens art. 10 K. O. aan eenen vertrekkenden dienaar te geven, zal worden opgenomen dat het ontslag zijner kerk ingaat op den datum waarop hij volgens overeenkomst met de beroepende kerk door haar zal worden ontvangen;

2. dat voor desen datum, in den regel zal gesteld worden de Zaterdag volgende op den dag, waarop de beroepen dienaar in de kerk door hem verlaten, afscheid zal hebben gepredikt, tenzij met onderling goedvinden anders mocht worden bepaald;

3. dat van dien bepaalden datum af de beroepen dienaar geheel komt voor rekening der beroepende kerk.

Ds. Ten Hoor brengt rapport uit in zake een voorstel van de Partic. Synode in Friesland (noordelijk gedeelte). Overeenkomstig het praeadvies wordt besloten, vertrouwende dat de kerken de ergerlijke zonden tegen het zevende gebod in de ambtdragers met allen ernst zullen straffen, om overeenkomstig het verzoek van genoemde Partic. Synode, de wenschelijkheid uit te spreken, dat men niet lichtelijk bij schorsing blijve, maar eerder tot afzetting van den dienst overga.

Evenzoo rapporteert Ds. Ten Hoor in zake de punten M 2 en 3 van het agendum, rakende het rapport van de deputaten in zake de kerken te N. P. en te H.

Daarna worden enkele bezwaarschriften behandeld.

In zake het rapport van deputaten voor hulp aan catechiseermeesters wordt besloten:

a. Deputaten dank te zeggen voor hun gehouden beheer en den arbeid daaraan verbonden;

b. hen weder te continueeren tot de eerstvolgende Generale Synode.

In zake het rapport van Amsterdam's kerkeraad voor het archief, hetwelk op de Generale Synode te Utrecht aan zijne zorg werd toevertrouwd, wordt besloten:

a. in het exceptioneel geval dat thans de Synode vergadert in de stad waar het archief zich bevindt, van deze gelegenheid gebruik te maken om staande de Synode deputaten aan te wijzen, om zich van den goeden staat van het archief te overtuigen en hunne bevinding daarvan voor den afloop dezer Synode aan haar mede te deelen.

b. Aan deze deputaten genoemd rapport in handen te stellen ter afdoening.

Ter uitvoering van het hier onder *a* besloten worden benoemd Dr. Schot en Ds. Dijkstra.

In zake het contract met Br. Horstman wordt besloten:

De te benoemen deputaten voor de zending te machtigen voorloopig eene subsidie, van ten hoogste *f* 100 's maands, aan Br. Horstman uit te keeren tot tijd en wijle de zorg voor deze school door de eene of andere kerk of een comité, desnoods met eenige subsidie uit de generale kas, wordt overgenomen.

Daarna komt aan de orde het verzoek van de particuliere Synode van Zeeland, om verlenging van den tijd, dat Zeeland mag inzamelen voor eigen zending.

Het verzoek van Zeeland wordt door de Gen. Synode voor zooverre ingewilligd, dat nu als uiterste termijn wordt gesteld 1 September 1910.

Mocht men in Zeeland dan nog niet tot het benoemen van een missionairen dienaar des Woords zijn overgegaan, dan zullen al de tot op dien dag verzamelde gelden in de generale kas moeten vloeien.

Voorts rapporteert Ds. Scheps in zake examina naar art. 4 der Zendingsorde. De Synode neemt aan de navolgende conclusies:

a. Deputaten dank te zeggen voor hunne bewezen diensten;

b. opnieuw vijf deputaten naar art. 4 der Zendingsorde te benoemen;

c. aan deze deputaten dezelfde instructie te geven, als door de Gen. Synode van Arnhem is vastgesteld.

Ds. Dijkstra rapporteert in zake de voorgestelde regeling voor visitatie der zendingsposten op Midden Java.

Overeenkomstig het praeadvies wordt besloten:

a. De voorgestelde regeling, zooals die is te vinden in het Zend. Rapport (Bijlage V bl. 82) onveranderd goed te keuren.

b. De afzonderlijke vergadering van dienaren des Woords op Java op te dragen te zorgen, dat deze regeling in werking treedt en hare rapporten volgens art. 4 der regeling tijdig in te zenden.

Ds. Beekman rapporteert in zake No. 16 van het Zendingsrapport (handelingen van Zendingsdeputaten in zake de Keucheniusschool).

De Synode besluit de deputaten en de broeders op Java dank te zeggen voor hunne besognes en het onder No. 16 vermelde rapport goed te keuren.

Dr. Louwerse rapporteert omtrent het huishoudelijk kasboek van de deputaten der Synode voor de zending. De conclusie wordt aangenomen; n.l. de rekening en verantwoording goed te keuren en de deputaten met dankzegging te dechargeeren.

Prof. Honig rapporteert over zaken van het zendingsrapport.

a betreffende het bezwaarschrift van Br. V. A. Overeenkomstig de conclusie wordt besloten.

b In zake de invitatie tot het bijwonen van de oecumenische conferentie in Edinburg in 1910.

Besloten wordt aan de te benoemen deputaten voor de zending op te dragen eene beslissing op deze invitatie te nemen.

c In zake de vertaling van de Ned. Geloofsbelijdenis in het Javaansch.

Daaromtrent wordt aldus besloten:

1. goed te keuren de handelingen der deputaten voor de zending in zake de vertaling van de drie Formulieren van Eenigheid en van sommige der Liturgische Formulieren in het Javaansch;

2. de nieuw te benoemen deputaten voor de zending te machtigen, namens de generale Synode aan de afzonderlijke vergadering van missionaire predikanten op te dragen, de vertaling van de Confessie ter gelegener tijd ter hand te nemen;

3. wat de in het Javaansch vertaalde Liturgische Formulieren betreft, vereenigt de Synode zich met het oordeel van de deputaten in dezen;

4. den nieuw te benoemen deputaten voor de zending op te dragen aan de afzonderlijke vergadering van missionaire predikanten den dank der Synode te brengen voor den arbeid, aan de vertaling van den Catechismus en sommige der Liturgische Formulieren besteed.

Dr. Breukelaar rapporteert over punt D van het agendum, rakende de regeling van het verband met de Theol. Faculteit.

Hierbij komt de gewijzigde Conceptregeling in bespreking, gelijk die door de commissie der Synode wordt voorgesteld.

Prof. Bavinck voert het eerst hierover het woord.

Hij vindt de quintessens hierin gelegen, dat naar deze concept-regeling ten slotte bij benoeming, schorsing of ontslag van hoogleeraren in de theologie de eindbeslissing ligt bij de generale Synode, al zal zulk een eindbeslissing in de practijk wel hooge uitzondering blijven. De vraag of dit mag, beantwoordt Prof. Bavinck toestemmend;

ten 1ste omdat de belijdenis, die de theol. faculteit als basis nam, eigendom is der Ger. kerken en derhalve bij een conflict, ten slotte bij niemand anders dan bij de kerken de eindbeslissing daarover moet zijn;

ten 2de omdat de theol. fac. ook opleiding geeft voor de dienaren des Woords;

ten 3de omdat er bij een eventueel verschil tusschen directeuren en curatoren of ook met de deputaten een derde macht moet zijn, die beslist welke uit den aard der zaak voor de theologie de Synode is;

ten 4de omdat er voor een aangeklaagden professor geen veiliger college is om te beslissen over hem dan eene Synode, en de vrijheid van onderwijs dus daarmee op het best is gewaarborgd.

Om deze redenen raadt hij de Synode ten zeerste aan, de voorgestelde conclusies aan te nemen.

Daarop spreekt Prof Bavinck een woord van afscheid bij zijn aanstaand vertrek naar Amerika en wordt hem op zijn reis door den praeses de zegen des Heeren toegewenscht. De vergadering wordt hierop door den praeses gesloten.

Zesde Zitting.

De vergadering wordt door den praeses op de gebruikelijke wijze geopend.

Na lezing van de presentielijst worden de notulen gearresteerd.

In zake punt B 7 van het agendum, handelend over den doop van kinderen van doopleden, rapporteert Ds. Bouma.

Overeenkomstig het praeadvies wordt besloten aan de classe Kollum te antwoorden:

a. dat de goede practijk naar Gods Woord is, dat de kerkeraden arbeiden om volwassen leden, die nog geen toelating tot het H. Avondmaal hebben gevraagd, er toe te brengen, dat zij belijdenis afleggen;

b. maar dat de kinderen van zulke ouders, die nog leden der kerk zijn, beschouwd moeten worden als te behooren tot het zaad der kerk en dat deze derhalve recht op den Doop hebben;

c. dat echter de stipulatie, welke de kerk bij den doop der kinderen verlangt en moet verlangen, als waarborg voor de Christelijke opvoeding niet met de ouders kunnen worden aangegaan, wijl deze zelf nog verzuimden door hun eigen belijdenis van hun geloof te doen blijken, ten gevolge waarvan zij nog niet tot de volle gemeenschap zijn gekomen. In zulke gevallen blijft er bij gevolg niets anders over dan om liefst uit den kring der familie een of meer getuigen te vorderen, die, naar het oordeel des kerkeraads, voldoenden waarborg geven, dat de opvoeding van zulke kinderen beantwoorden zal aan den eisch des verbonds.

Prof. Rutgers rapporteert over punt O. 1 van het agendum, handelend over de vraag, of het wel in overeenstemming is met vroeger gemaakte besluiten, dat leden eener nog niet ontkomene kerk deelnemen aan stemmingen voor ambtsdragers.

De Synode besluit overeenkomstig het praeadvies uit te spreken, dat de door de particuliere Synode van Utrecht bedoelde practijk, waartegen zij blijkbaar bezwaar heeft, geheel in overeenstemming is met het besluit dat door de generale Synode van 1892 te dien aanzien genomen is in de geunifieerde redactie van de bepalingen der kerkelijke vereeniging, in hoofdstuk I. art. 4, aldus luidende:

„Zoolang in eenige nabij elkander liggende plaatsen het getal der belijders in elk dier plaatsen, nog niet sterk genoeg is om plaatselijk eigen diensten in te stellen kunnen zij onder eenzelfden kerkeraad blijven of gebracht worden, mits de inwoners van elk dier plaatsen afzonderlijk worden geboekt; en dan natuurlijk als leden met volle rechten.

Voorts rapporteert Prof. Rutgers over punt S 1, inhoudende een verzoek van de classis Workum bij welke als een „bezwaar tegen de opheffing van de vereeniging de Kerkelijke Kas" was ingebracht, dat alsdan misschien „de goederen, die op naam van de Kerkelijke Kas staan en daarna op naam van de kerk worden overgeschreven, gevaar zouden loopen, wanneer zij door derden mochten worden opgeëischt."

De commissie van praeadvies stelt voor om zich ten aanzien van dit punt niet in juridische beschouwingen te verdiepen, maar eenvoudig aan de classe Gorkum te antwoorden, dat de eenige stelling, waarop de twijfel der classe berust, n.l. dat de goederen, die ten name van de vereeniging „de Kerkelijke Kas" staan, van eigenaar zouden veranderen, wanneer zij ten name van de kerk werden overgeschreven, lijnrecht in strijd is met hetgeen in alle onze kerken te dien aanzien vaststaat, en ook lijnrecht in strijd is met de beschouwing der Hooge Overheid zelve, die sedert 1892, onder alle elkander opvolgende Ministeries, steeds heeft toegestaan, dat zulke overschrijving kosteloos geschieden zou juist op deze overweging, dat bij zulke overschrijving geen verandering van eigenaar plaats had, maar alleen de eigenaar van naam veranderde.

Ds. Dijkstra, rapporteert over een ingekomen schrijven van Ds. Kropveld. Naar aanleiding van dat rapport worden deze conclusies aangenomen:

a. Dit schrijven voor kennisgeving aan te nemen;

b. Aan Ds. E. Kropveld den hartelijken dank der Synode te brengen voor het vele, dat hij in den loop van drie en dertig jaren voor de zending onder de Joden heeft gedaan;

c. Bij de benoeming van nieuwe deputaten met zijn verzoek rekening te houden.

Prof. Kuyper rapporteert over Punt L. 5 van het agendum, handelend over eene missive uit Humpata, verzoekende om hulp.

Hieruit blijkt o.a., dat naar de meening en handelwijze van den kerkeraad te Humpata een dienaar des Woords onder blanke bevolking, met de sacramenten mag bedienen onder kleurlingen.

De Synode neemt deze conclusies: aan Ds. B. v. Schelven te Amsterdam, met wien deze broeders in correspondentie zijn getreden, en aan Prof. Dr. H. H. Kuyper op te dragen uit naam der Synode:

1. deze broeders op schriftuurlijke gronden aan te toonen, waarom hunne opvatting onjuist is en te vermanen op het door hen genomen besluit terug te komen.

2 hun aan te raden, zoo mogelijk met Ds. Pasch tot verzoening te komen en zich weer in verband te stellen met de Geref. kerk in Zuid-Afrika, die de gemeente van Humpata jaren lang met zoo groote toewijding en financieel en geestelijk heeft gesteund.

Ds. Renkema rapporteert over punt H 1. van het agendum, handelend over de zending.

Nadat Ds. Renkema een breed overzicht had gegeven inzonderheid over het financieel verslag van de deputaten voor de zending, besluit de Synode, overeenkomstig de voorgestelde conclusies aldus:

a. de rekening en verantwoording van de deputaten der generale Synode voor de zending goed te keuren en hen te décharge eren;

b. den quaestoren dank te betuigen voor hunne vele werkzaamheden;

c. den heeren G. C. van Schaick, D. van Eijk en H. von Meyenfeldt dank te zeggen voor hunnen arbeid;

d. den heeren W. Hovy en W. Breukelaar erkentelijkheid te betuigen voor het afstaan van effecten tot opneming van gelden;

e. aan de te benoemen deputaten voor de zending op te dragen:

1. wederom naar art. 27 der zendingsorde namens de generale Synode quaestoren te benoemen;

2. indien het noodig is eene algemeene collecte in alle kerken uit te schrijven, en in het geval, dat één collecte niet voorziet in de behoeften der generale kas in dit drietal jaren, nogmaals een algemeene collecte te houden;

3. in geval van uiterste noodzakelijkheid ter voorkoming van stagnatie in den gang der zaken, zoo mogelijk, voorschot op te nemen voor rekening der gezamenlijke kerken tot een maximum van *f* 10,000; en

4. aan de te benoemen deputaten voor de zending ter uitvoering van het bepaalde in art. 18 al. 2 der zendingsorde dezelfde instructie te verstrekken, die de generale Synode van Utrecht, in navolging der Arnhemsche Synode, haren deputaten voor de zending gaf.

Prof. Noordtzij brengt rapport uit over punt O. 5 van het agendum, handelende over de noodzakelijkheid, om verbetering aan te brengen in de tractementen van de dienaren des Woords.

De commissie advise
1. *de generale Synode*
of om in de tractement
tering te brengen, en
2. *de generale Synode*
missive ter kennis van
in Nederland.
Na vrij langdurige
Br. Brummer, Prof. R
wordt deelgenomen, be
komstig bovengenoemd
dat de Synode een
einde aan dit besluit u
Ds. Landwehr rappo
ten 1ste over punt
volgens welk punt de
Zuid Holland (Z. G.),
de gronden, op welke
toegekend door de gen
niet is gecontinueerd d
De Synode besluit
Synode onmogelijk me
ontsteken dan in de a
gezien zij daartoe *niet*
Ten 2de over punt
bezwaarschrift van D
aan Br. J. Teves te a
grond voor den eisch,
wezig is.
ten 3de over punt
den kerkeraad der
Paterson."
Hieromtrent wordt b
de generale Synode v
Teves, die in geen ker
tot de Gereformeerd
dient gesteund te word
nood verkeert, door de
tot welke kerk hij beh
4. in zake den ar
Westfalen en tevens
Recklinghausen, vrage
De commissie stelt v
1. den deputaat d
voor het werk in R
dank te zeggen voor z
2 dit werk aan te
Nederland, opdat de g
worde;
3 en het mandaat
Schelven als algemeen
4 den heer K. d
op zijn missive te ant
hulp heeft te wenden
die de zaak van Rijn
handen heeft.
Volgens deze voorste
besloten.
Daarna wordt gepau
Na de pauze rappo
punt G. van het agen
stel van de Particu
Holland (N G.) betref
Gereformeerde Kerken
nieuwe Armenwet.
De Generale Synode
dat in de latere jare
op de fundamenteele b
wet van 1855 werd a
dat in 1901 reeds
verscheen, waardoor,
geworden, de kerker
moeilijkheden waren g
dat 't daarom wel
dezer zaak gereed te
ting van het gevoele
doen blijken;
besluit, aan hare D
dentie met de H. O
eventueele herziening
wenden tot de Regeer
te dringen, dat de
naar het eigen karakt
niet aangetast worde;
instelling als van de
deze in 't ontwerp
aangeboden) geweerd
als van art. 7 slot
Armenwet niet eerder
Daarna stelt de pra
cept regeling van h
Gereformeerde kerke
Theologische Faculteit
De algemeene bera
Prof. Noordzij sp
voor het gewijzigd
nog meer dan het o
Idée van „toezicht"
acht bij de formuleer
8 niet helder. Ook
mede te werken tot
hier en daar.
Prof. Rutgers me
standpunt is: het
dat der *Vereeniging*
op dit oogenblik alle
standpunt En dan
om niet te zeggen: h
nu den meesten in
Theologische Faculte
de vraag: hoe kunne
zoo, dat de eigen in
zou kunnen worden.
acht bij in dit geva
geheel objectief de v
de kerken en een
mede beoogt de opl
Woords voor die kerk
Van uit dat stan
heeft ook de school,
vereeniteit in eigen k
over het paedagogisc
de school zelf te ver
dienaangaande de k
slissing over het
niet bij de kerken ze
berusten. Zoo toch
school, en dient het
logische Faculteit.
haar eigene examen
onderwijs beoordeele
de geschiktheid van
wijs te geven, behoe
kerken; en dies mo
oordeel ook niet wil
Met de Theologis
stichting staat het
vraag of dit juist
dan de kerken over
vend. Maar dat do
de qualiteit van ker
bestuur.
Gaan dus de kerke
Faculteit doen, wat
kan metterdaad de
Prof. Lindeboom,
nieuwe concept les
dat hij daarin iets d
en wel dit: dat in
van toezicht vormen,
macht wordt toegel
het *toezicht* wil reg
ook blijven en moet